

A BÖLÉNYVADÁSZ

A negyedik napon aztán hajtáskor a mindenféle vad, szárnyas és víziállat mellett hálót dobtak két kölyökre, akiket a rikoltozó hajtók tereltek mind kijebbe az erdőből. Fegyvert ugyan nem viseltek, de mégis megkötözve hagyták őket, mert néhányan esküdni mertek volna, hogy a zoványi haramiák közül kerültek ki. Tetézte a gyanút, hogy a Borzáshoz közeli részen lónyomokat találtak, és ahogy összeszámolták, legalább harminc lovas leleselkedhetett a ligetben, és már sokan tudni vélték, hogy a bölényvadászat nem más, mint fejedelemre való vadászat, a bölény pedig nem más, mint maga a fenséges fejedelem, és ezért úgy döntöttek, szünetet tartanak a vad utáni rohangászásban. Utóbb gyanússá kezdett válni az ispán is távolmaradásával, de hogy ötödik nap azután a fejedelem elé verte az isten haragja, a fejedelem aprólékosan megbocsátott, csupán azt kötötte ki, hogy a haramiaságot íziben számolja föl, amit a várispán becsülettel meg is ígért. Beszéltek még aztán anyagibb természetű igényekről, mégpedig a vár megerősítéséről, amire a fejedelemtől ígéretet is nyertek, később meglátogatták a bagosi papot, aki elbeszélte a húsz évvel azelőtti tatárpusztítást, valamint megmenekülésének csodálatos históriáját.

Mondják és tudni vélik, hogy a fejedelmet azonban sikerült rettenetesen félrevezetni, mivel az embernek, aki magát várispánnak adta ki, semmi köze nem volt a várispánsághoz, aminthogy a tevének sem lehet a mennyország-hoz. Azt pedig úgy lehetett elhíttetni mindenkivel, hogy nem mutatta arcát senki ismerősnek szemtől szemben, meg aztán ha mutatta is volna, az ispán igen nagy tekerésnek adta a fejét regnálása első esztendejének első napjától. Aki nagy ritkán láthatta, utóbb könnyen össze is téveszthette. Esett, ahogy esett, a fejedelem két napig az álispán kíséretében beszélte az országos dolgokat, a várjavítást meg a vadászat fölöttébb szórakoztató kérdéseit, és amikor útjára bocsátotta, hogy a Borzás fölötti részen szervezze meg a hajtást, és hogy az oláh falvakból is szerezzen embereket rá, mellé rendelte a két elfogott kölyköt is, akik húzódkodva, káromkodva, de végül csak vele tartottak.

A két kölyköt később a mindentudó Bándi juhos a bagosi pap szolgálatában látta szüretelni és néhányszor a nagyfalusi hátságon kóborolni, ami azért is tetszetett furcsának, mert se kecskét, se birkát nem tartott a bagosi

egyház, amit legeltetni kellett volna. És bár a hajtás is készen állt másnapra, az ispánnal találkozni azon nem lehetett, s a fejedelemnek, ha felőle érdeklődött, hol azt mondták, hogy a valkói szárnyon, hol meg azt, hogy a nagyfalusi szárnyon tartózkodik, és helyét változtatván igen nehéz utolérni, mint valami örökmozgó generálist.

Bagoson pedig, míg a határokon és a végtelen erdőkön hajtók és lovas tizedek hangoskodtak, a két kölyökről csakhamar elhíresült, hogy közönséges tyúktolvajok, és hogy látták őket errefelé jártukban korábban is. Végül a pap szava mentette meg őket a kibotoztatástól, ráadásul tiszta ruhát is kaptak, rendszeres főtt ételt, aminek fejében a szüretnél és a ház körül kellett a pap segítségére lenniük. A sötét szeműt Kúnó Izráelnek nevezték, a cingárabb pedig Kendi Lónyának hívta magát. Könnyűszerrel megszökhettek volna Bagosról, és hát valószínűleg ez is állt szándékukban, ha a pap egyik meséjét meg nem hallják a szőlők alatt.

A tatárok első bejövetelekor, akkor, amikor a kutyafejűek a fél falut kardélre hányták, a csecsemőket a falhoz vagdosták, a templomban lévőkre rágyújtották a zsindelet, a közeli apátságban különös szerkezetbe mentették arányaikat a bencések. Az apátságot feldúlták, a bencéseket a Véper-hegyen utolérték és lekaszabolták, az állatokat elhajtották, de az istentelen szerkezetet kibontani nem bírták, és mivel a tatár lóval igen, de szekérral sosem közlekedik préda utáni járásában, elvinni nem bírta a vasból készült portékát. Dühükben visszakanyarodtak a falu felé, és a még épen maradt ereszek alá is fáklját dugták.

A fémszerkezet pedig úgy nézett ki pontosan, mint valami négy lábú, sohasem látott állat. Jobb híján kecskéhez lehetett hasonlítani, de azt is mondták, hogy szarvai nem olyan mértékben csavarodtak, ahogy az kecskéhez illő volna, hanem egészen előre, amint azt a bölények viselik, és a test mérete is inkább ez utóbbit próbálta megformázni. Efelől azonban döntenem nemigen lehetett, mert a tatár, aki megpróbálta erővel és furfanggal egyaránt feltárni a vasállat bendőjét, csupán annyit ért el, hogy a szarvakat egyenként letördelte. Megmozdítani nem is igen mozdították jó ideig, a bencések romjaihoz nem közelített senki az első időkben, és csak az erdőkből fokozatosan visszazivárgó falubéliek, valamint újdonsült földönfutók fedezték föl a becstelen állatot a romok közt ágaskodó, használható épületanyag után kajtatva. De nemigen bántották. Nyomorúságaik, elhullott rokonaik gyásza nagyobbak tetszett a kincsre gondolásnál, némelyek pedig egyenesen azt tartották az állat felől, hogy a tatár maga hagyta itt ezt az ördögre emlékeztető vasszörnyet.

A fémalkotmánynak azonban egyszer csak nyoma veszett, pontosabban a nyomai megvoltak még, hiszen többbarasznyi barázda jelezte a vontatását, de a romokon túl elmosódtak, az esőzések meg az átvonuló csordák eltüntették elvonszolásának útvonalát és főleg irányát. Hogy a zsoldosok vitték el, az onnan derült ki, hogy egy lápos rész lecsapolásakor elébb egy páncéling, egy sisak, majd az ocsmány állat rozsdával borított pófája bukkant a felszínre. A parasztok azt hitték, a pokol boltozatát sértették meg az ekével, és hanyatt-homlok elrohantak a papért, aki rögtön tudta, mivel áll szemben, hiszen hallott a mesékről, de mindeddig maga sem hitte. Mindazonáltal betemetette az állatot, megtiltván, hogy itt valaha is földet műveljenek, maga pedig hazamenvén ágyának esett, és másnapra visszaadta lelkét teremtőjének.

Azt mondják, István, a mostani pap idejében a tatárok egyenesen a vasbölény után nyomozva tértek le a hadi útról Bagos irányába, és hogy a templom falára szénnel fölfestett, ördögre hasonlító állatok a bencések vasmarháját igyekeznek szimbolizálni, és hogy így próbálták egyenként rávenni a falusiakat, adják elé a kincset rejtő állatot. A tatár türelmesen mindegyik áldozatnak felmázolt egy bölényt, mindegyiküktől ugyanazt kérdezve és mindegyiküktől ugyanazt a választ kapva: nem tudom. A bagosi pap a százharminckét holttest fölött imádkozva úgy döntött, most már ideje komolyan venni a mesét, és miután minden lemészárolt hívét tisztességgel elföldelte a templom árnyékában, ott, ahol halálukat lelték, saját kezével másolta le egy papirosra a tatárok százharminckét állata közül a legélethűbbre sikerültet, majd az egész csordát lemeszeltette. A fal ragyogó fehérségén azonban még sokáig látta az ördög állatainak szarvát átbökdösni, patáikat átnyúlkálni, és érezte átpréselődni bűzlő leheletüket, mintha a vakolat és mész alatt még legegészett volna a fémcsorda. Azonban elődjének halálával a vasszörny hollelte is sírba szállt, feltámasztani pedig titkot csak gazdájával egyetemben lehetséges, arra meg nem adatott hatalma a bagosi papnak.

Kúnó Izráel és Kendi Lónya tehát ezeket a meséket hallhatta a szőlő alatt egy szüreti nap végeztével, döbbsen, némán. A pap még csak nem is sejtette, hallották ők még ezt a históriát, de akkor ők sem gondolták igaznak, és hogy most a felismerés szögezte őket földhöz.

Minthogy aludni alig bírtak aznap éjszaka, együtt nézték a csillagos eget is a pappal, akinek álmatlan természeté köztudott volt a falu népének elveszejtése óta.

Akik megmaradtak, odébb álltak, akik megjöttek, azokat még nem tudtam elég alaposan kiismerni, magyarázza a két kölyöknek.

Miféle bizodalom lakozik kendben irántunk, csodálkoznak a pap szavaira a kölykök.

A fényes égboltot egyetlen éjszakai felhő sem piszkítja be, a szőlőhegy lüktető hangzavarába belepiszmogó távoli zúgások az erdő felől elégedett, pálinkától rekedt hangokat is szállít.

A hajtók, mondják egyszerre.

Arra gondolnak mindhárman, hogy talán sikerült, most aztán tényleg leterítették a bölényt, és végre eltakarodik az egész fejedelmi sáskahad, hazatérnek a hajtók a hegyek közötti falvaikba, és nyugodt lesz a környék.

De távol áll tőlük. Másnap hajnalra betörnek a szőlősök felé, a pap alig bírja eltéríteni a kötelező hajtásra igyekvőket, és még így is kárba vész négy-sornyi sárga muskotály tő. A két kölyök akkor már a Berekjő mellett bók-lászik, a nagyfalusi határ felé, úgyhogy sok vásárba igyekvővel találkoznak. Híre menne, ha nem tudnák még a hegyi népek is, hogy a fejedelem bölényűzésére töméntelen hajtót kérettek be az ispán parancsára, ezért nem tolvajokat, szerencsefiakat látnak bennük, hanem közönséges pecéereket. Az elkövetkező napokban aztán néhány lábasjószágot is beszerez a pap, hogy Bándi juhosnak se tessenek gyanúsnak a föl-alá sétálgatás, és mivel az ártéri részeken szabadon legeltethet bárki, senki meg nem szólítja őket, hogy hát mit keresnek arrafelé.

Kúnó Izráel és Kendi Lónya pedig egyetemesen a mocsárba süppedt vasjószágot keresik, és bár a kirúgó folyó minduntalan újabb és újabb részeket önt el, majd húzódik vissza medrébe, sikerül átfésülniük szinte valamennyi süppedősebb, láposabb részt. Mégsem találnak semmit, hiába figyelik, a talaj hol tetszik rozsdaszínűnek, a túl sok víz szétkeni, összekeveri a színeket. Csáklyákkal, hosszú botokkal szurkálják a sarat, nyúlnak le sosem bolygattott mocsarak torkába, le tán az alvilág szájáig, ahol háromfejű kutya őrzi a bejáratot.

Ha magával rántana, kiabálják egymásnak hangosan, de mondatot addig nem fejeznek be, míg száraz, szilárd talajra nem lépnek.

Soknap reménytelenség után keverednek az utolsó bölényt elvesztő kanyarhoz, oda, ahol a folyó szinte visszafordul, és majdhogynem egy hurkot ír le, úgy folytatva útját Nagyfalú felé. És ahol húsz éve egy hús-vér bölényt vonszoltak ki a vízből, a folyó, mintegy átemelve karját fölötte, a jobb szélre elsüllyedt állatot a bal szélre utasítja, még akkor is, ha ez az állat vasból, szögekből és sokszorosán edzett acéllapokból áll.

Mennie kell, holott nem járásra szereztek.

Kúnó Izráél és Kendi Lónya üldögél a sártól megtisztított és most az ég felé kívánczó szarvatlan fej mellett, és fogalmuk sincs, a föld alatt sejthető, többtonnás testet miként lehetne felszínre csalogatni. De amiként a vad, úgy a vadászok sem mozdulhatnak. Ha nem is a közelben, de a borzasi erdőségek alatt meg túldalolon, a mároni részek felől a hajtók gyűrűje bekebelezte a vidéket, és megpróbálja kisajtolni magából mindazt, ami zsákmánynak tekinthető.

Végül úgy döntenek, az ördögös zoványi molnár segítségét kérik. Három kiszáradt bélű tököt bocsájtanak vízre, egyiket reggel, a másodikat délben, az utolsót pedig este, de csak nem akar érkezni a molnár.

A sárból kinyújtózkodó fejre gallyakat hordanak, de magára soha nem hagyják. Időnként fölemelik az ágakat, szemeznek a vasállattal, de egyebet nemigen tudnak vele kezdeni. Eltakarítják maguk után a nyomot, behúzódnak a csalitosba, lesik az országutat. Nem mintha onnan kellene érkeznie feltétlenül a molnárnak. Jöhet az akárhonnán, akár a víz alól is felbukkanhat, úgy képzelik.

Ördögös ember a molnár, nem fedi föl magát hiába, tudják meg a bagosi paptól is, amikor ebédet hoz nekik.

Simogatja, törölgeti ő is a vasállat fejét, mintha kintartásra buzdítaná. Belenézne a koponyájába is, ha lenne rajta kellő rés. Kocogtatja, ujjaival pöccentgeti, nem lehet rajta fogást találni, tökéletes szerkezet. Istentelen masinéria mégis, mert hiszen mennyi vér folyt érte.

Eleresztik hát a negyedik tököt is. Ameddig lehetséges, követik, de a kanyar után felgyorsuló víz elragadja előlük. Vidáman imbolyogva búcsúzik tőlük mindahány. Reménykednek, bíznak, na most, ez eléri.

Másnapra tudják meg, hogy a nagyfalusi vesszőkötő fia a bűnös. A pap hozza a hírt, személyesen jön megint, arca komor, gondterhelt.

Nem jó a vesszőkötővel kikezdeni. A fia a víz mellett guggol, egyenként szedi ki a tököket, egyet reggel, egyet délben és egyet este. El kell csalni onnan, hogy a molnárnak küldött üzenet elúszhasson.

Nehéz história.

Kerüljétek a vesszőkötőt.

Elindul Kendi Lónya és Kúnó Izráél a Berekjó két partján, keresik a víz mellett guggoló vesszőkötő fiát. Megelőzik az utolsó vízre eresztett tököt.

Kúnó Izráél bukkan rá a csupasz testű, szőrtelen fiúra, és belerüg. Szemében kavargó a fekete kormú füst. Letép egy husángot, azzal veri. Végigbotozza a hátát, ütlegeli a fejét. Beletapos a gyomrába, rálép a heréjére. Át-

gázol a vízen Kendi Lónya is, nézik a földön heverő zöld testet. A kipancsolt víztől sáros, csuszamlós part felé kúszna, de nem hagyják.

A vízbe készül, szólnak egymásra.

De megfogni is undorodnak a nyálkás, hideg bőrt. Botokkal piszkálják, ügyelnek, nehogy megszökjön.

Az utolsó tök imbolyogva érkezik a vízen. Amikor melljük ér, egy ravas hullám a part felé terelné, de a felülről érkező szél szerencsére közepre lódítja, és mintha egy mágneses mezőn bukna át, tovaúszik. Végül egészen eltűnik. Akkor aztán hagyják vízbe csobbanni az undok testűt is, utol nem érheti már.

Igyekeznek visszafelé, de álló éjszakán baktatnak a folyó partján. Az éjféli elrúgja magát, de még mindig félúton járnak. Hajnalra érkeznek a vasállat sírjához. A molnár addigra póklábú állványt szerelt a szörny fölé. Fogaskerek, tekerőkarok, kötelek, vasalt sarkú gerendák. Kúnó Izráél gyűrűzik neki először, de hamar elhagyja az ereje. Lehetetlenség megmozdítani. Kendi Lónya is próbálkozik, vézna teste ropog, de alig centire emelkedik ki a vasállat, aztán cuppogva visszafekszik. Akkor a molnár is megfogja az emelőkart, ketten vonják, feszítik, fél métert is megemelkedik az állat, végül a kötél elszakad.

Fürkészik Kendi Lónyát, honnan az ereje.

Zsebei üresek, csak a három hajszál tekereg összefonva benne, egy ezüst, egy arany és egy gyémánt.

Onnét ered az erő, csakis onnan jöhet.

Akkor a molnár elkéri, befonná az ezüst hajszálat az elszakadt kenderkötélbe.

De Kendi Lónya makacskodik, nem adja, mélységes félelem szállja meg. Azt ő a török fogságban a vezír feleségének hajkoronájából szerezte, az utolsó három hajszálat ő vette el, ha ő aztat vissza nem viszi, az asszony elfogy, kikopik a világból.

Hiába biztatják, hogy az arany és a gyémánt is megteszi majd a hatását, hogy az ezüst nélkül is kinő a vezír feleségének a haja.

Hogy újra szép lesz az ezüst nélkül is.

Különben vissza sem kerülhet a másik kettő, ha ezt az egyet föl nem áldozza, mert a vasszörny kincséből tud visszautazni Sztambulba, másban ne is igen reménykedjék.

Kendi Lónya sírva, zokogva csúsztatja a molnár kezébe.

Bocsánatot kér, esedezik, a porban fetreng a kopasz szépség előtt.

A molnár beletekeri a kötélbe az ezüst hajszálat, a kötelet a csigába vonják. Húzzák, tekerik, és az állat egyszer csak megmutatja hatalmas testét. Alatta méhszájként zárul össze a mocsár, kicsit besüpped, fortyog, de végül éppen úgy elsimul, mint mielőtt megháborgatták volna.

Az állatot a bagosi pap présházába viszik. A pap szekeret hoz, fölkinlódják rá a vasszörnyet, szénát szórnak rá. Hajnalban indulnak hazafelé, hogy senki ne csodálkozzon, miért süpped agyig sárba a kerék egy tere szénától.

Kúnó Izráél és Kendi Lónya személyes ismerője, a nagyfalusi vesszőkötő fia hiába panaszolja be a tetteseket, a bíró füle botját sem mozdítja. A molnár is felszívódik, egyik pillanatban még a szekérlócsöt tartja, a másikban nem látják sehol.

A különösen hűvös szeptember hajnali levegő a házaikban tartja az embereket. Egyébként sem lett volna semmi okuk előbújni, a termést elvitte a jégeső, az áradások iszappal borították a földeket. A fejedelmi hajtásban száraz kenyeret, némi húscsapatot adnak, sokan tehát arra készülnek.

Máskülönben olyanak tetszik az egész falu, amikor a vasszörnyet végigszekereztetik rajta, mint amelyik nincs is, mint amelyiket egyszer s mindenkorra kipusztította a tatár. Halott, penészedő testek alszanak bent a priccseken, a kemencék búbján, a pitvarokban elvágott torkú asszonyok és férfiak. És a pap még csak keresztet sem vethet, hiszen mindkét kezével a gyeplőt markolja.